

Cserba Júlia

KOLOZSVÁRTÓL PÁRIZSIG

Párizsi beszélgetés Horváth Izabella zongoraművésznővel

*Nemrégiben nagy sikerű szó-
léesten szerepelt a párizsi Ma-
gyar Intézetben. Kolozsvártól ho-
gyan vezetett az út Párizsig?*

Kolozsvár a szülővárosom, és ott végeztem tanulmányaim nagy részét. Zenei általános iskolába jártam, ami azt jelentette, hogy az iskolai programban benne volt az összes zenei tantárgy is.

Magyar nyelvű iskola volt?

Igen, és tulajdonképpen a szerencsések közé tartoztam, mert az utolsók között érettségizhettem még magyarul. Az első osztálytól második gimnáziumig tisztán magyar osztályba jártam, az utolsó két évben pedig úgynevezett vegyesbe, amelyikben csak az osztálynak egy része volt magyar, és bizonyos tantárgyakat közösen tanultunk románul. Az érettségi után öt évig jártam a kolozsvári Zeneakadémia zenetudományi szakára, és mellette komolyan folytattam a zongorát is, mintha zongora főszakra jártam volna, vagyis tulajdonképpen nem hivatalosan egyszerre két szakon tanultam. Nagyon sokat köszönhetek ebből az időszakból zongoratanáromnak, Nyina Panievának, aki Moszkvában doktorált, és úgy érzem, ő adta meg az igazi alapokat. A zenetudományi szak sok tekintetben kitágította a látókörömet, és megtanultam a zenét egyéb szempontból, nemcsak a zongora oldaláról megközelíteni. Persze ez nagyon sok többletmunkát, összhangzattant, formatant, zenetörténetet, zenetudományi dolgozatokat jelentett.

Valóban keményen kellett dolgoznia, hiszen a zeneelmélet mellett a zongoratanulás is sok energiát és időt igényel.

Ez így van. Nem voltak könnyű körülmények, de az emberben első perctől kezdve az élt, hogy egyetlen fegyvere a tudása, és ennek később is nagy hasznát veszi. A napnak szinte minden órájában zenével foglalkoztam, és családom szerint egy boldog szigeten éltem, mi-

vel nem is tudtam, mi történik körülöttem. Ez elég erőt adott, hogy minden körülmények között folytassam a harcot kitűzött céljaim elérésére. Kemény munkára és kitartásra nevelt a kolozsvári időszak. A zenetudományi tanulmányok mellett minden évben begyakoroltam egy szóléestnyi anyagot.

És adódott is lehetőség a bemutatásukra?

Igen, a Zeneakadémián.

Kolozsvár után Budapestre került. Mikor és miért határozta el magát erre a lépésre?

1990. nyarán mentem Budapestre, még mielőtt a diplomámat megszereztem volna. Akkor úgy gondoltam, hogy egy olyan történelmi pillanat érkezett el, amikor lépnem kell; most lehetőség van arra, hogy Magyarországra menjek, de nem biztos, hogy később is lesz. Nem mertem várni. Sikerral felvételiztem a budapesti Zeneakadémiára, ahol Solymos Péterhez jártam három éven keresztül, akire mindig nagy tisztelettel gondolok. 1993-ban szereztem meg a diplomámat. Ez az időszak is, akárcsak a kolozsvári, nagyon termékeny volt. Szinte minden időmet a zenének, a zongorának szenteltem. Sokat foglalkoztam kamarazenével, Gulyás Márta és Devich János segítettek e téren, és jó partnerekkel dolgozhattam együtt. Nagyon kellemes emlékeket őrzök Földes Imre zenetörténeti előadásairól is.

Hogyan fogadták Önt, az erdélyi magyart az egyetemi társak? Segítették vagy inkább bizalmatlanok voltak?

Azt mondhatom, hogy szakmai területen ez nem jelentett gondot. Egyébként pedig szerencsére voltak olyan emberek, akik ezzel egyáltalán nem foglalkoztak, és emberi értékek alapján ítélték meg. Az is könnyítette a helyzetemet, hogy nem éreztem egyedül magamat, mivel többen voltunk, akik Erdélyből jöttünk. A kollégiumban például a legjobb barátnőm volt a szobatársam. Párizsban sokkal nehezebb volt a kezdet.

Hogyan jutott ki Párizsba?

A budapesti Francia Intézet által meghirdetett pályázat útján ösztöndíjhoz jutottam. Az indulás azért volt különösen nehéz, mert Párizsban senkit sem ismertem, és az ösztöndíj csak az anyagi feltételeket biztosította, de nem volt senki, aki segítségemre lett volna. Mindent előlről kellett kezdenem, például kapcsolatokat kiépíteni, hiszen nem voltak barátaim, nem volt meg a szakmai támaszom sem. Szerencsére a nyelvet ismertem, bár az első időkben néha gondot okozott zongoratanárom megértése, aki egyáltalán nem volt tekintettel arra, hogy idegen vagyok. Ezzel együtt olyan lelki problémákat is tisztáznom kellett magamban, mint hogy erdélyi magyarként hol a helyem, és vajon nem a könnyebb utat választottam-e. Nem szeretném, ha valaki is azt értené ebből a beszélgetésből, hogy én milyen szerencsétlen voltam, hiszen a legsötétebb, legkilátástalanabb pillanatokban is éreztem, hogy Párizsban ösztöndíjasnak lenni nem utolsó dolog. Az is hamar kiderült, hogy csak látszólag ez a könnyebb megoldás, ami ugyan hosszú távon mindenképpen előnyösebb zenei fejlődésem szempontjából és lehetőséget nyújt arra, hogy saját magamból a legtöbbet kihozzam, de több nehézséget kellett leküzdenem, mintha otthon maradtam volna.

Párizsban tovább folytatta tanulmányait?

Igen. Három évig az Ecole Normale de Musique-be jártam posztgraduális képzésre. Olyan tanárhoz kerültem, akivel ugyan nagyon

sokban különbözünk egymástól emberileg, de szakmailag sokat nyújtott nekem.

Franciaországban ismét idegenként kellett új életet kezdenie. Hogyan sikerült a beilleszkedés, könnyen befogadták?

Míg Magyarországon nem sokáig éreztem idegennek magam, hiszen magyar vagyok, addig Franciaországban ez nehezebben ment. Megpróbáltam a lehető legnagyobb mértékben alkalmazkodni, de kevés francia barátot sikerült szerezni. Inkább a hozzám hasonló, külföldről érkezett diákokkal kerültem közelebbi kapcsolatba. A franciák szemében még most is idegen vagyok, és ez nem is fog megváltozni. Szakmai szempontból nem hátrány, hogy Közép-Európából jöttem, sőt! A moszkvai iskolát már régóta igen nagyra tartják, és most már a budapesti iskolát is elismerik. Azonkívül az idegenség ténye még több munkára ösztönöz, hiszen ugyanazért az elismerésért többet kell nyújtani, mint egy franciának.

Milyen a zenei élet Párizsban?

Vannak bizonyos koncerttermek, ahol rendszeresen nagynevű előadók lépnek fel, ilyen például a Salle Gaveau vagy a Salle Pleyel, és újabban a Cité de la Musique, az új „zenei város” nagyterme. Ezek mellett sok-sok helyen, többek között templomokban, kastélyokban is rendeznek koncerteket. Igen színvonalas előadásokat lehet hallani, és ez abból adódik, hogy nagyon sok jó zenész van. Ezért is nehéz ebből a széleskörű templomi, kastélyi kínálatból betörni a nagy koncerttermekbe. Van egy másik környezet, amely kifejezetten a kortárs zenére irányul. Ennek fő központja az IRCAM, amely a Centre George Pompidouou keretén belül működik. Az Opera Bastille-ban is van egy kisebb, de nagyon jelentős kortárs zenei stúdió, ahol elsősorban fiatal szerzők műveit játsszák. A kortárs zenei törekvések elég fontos szerepet játszanak a francia zenei életben. A harmadik terület a régi zene vonulata, amelynek lényege, hogy a barokk, reneszánsz és más időkbeli darabokat korabeli hangszereken és korabeli stílusban, a későbbi stílusoktól „megtisztítva” adják elő. Ez a historikus előadásmód körülbelül húsz évvel ezelőtt jött di-

vatba, és ma már vannak nagyon jó művelői, mint például John Eliot Gardiner vagy Roger Arthur Norrington, hogy csak két kitűnő karmestert említsek.

És a népzene mennyire közkedvelt?

Távolról sem annyira, mint Magyarországon. Ennek az is az oka, hogy a francia népzene nem különbözik annyira a műzenétől, mint a magyar. De elsősorban Bartóknak és Kodálynak köszönhetően, a magyar népzene is beépült a műzenébe. Már többször megkérdezték tőlem a franciák, hogy amikor Bartókot játszom, mit hallok ki belőle, mit gondolok róla. Erre csak azt válaszolhatom, hogy az egész gyerekkorom benne van, a gyerekdalok és a jól ismert népdalok egyaránt. A franciák viszont ezt a zenét nagyon frissnek, ugyanakkor exotikusnak hallják. Bartók idejében Franciaországban is volt kezdeményezés népdalgyűjtésre, de korántsem jelentett olyan nagy felfedezést, mint nálunk, mert ahogyan már említettem hangzásban nincs olyan nagy különbség a francia népzene és műzene között.

Hol érzi magát otthon?

Egy kicsit mindenhol. Van itthon és van otthon. Kolozsvárhoz a szüleim kötnek, de a leggyakrabban Magyarországra járok, mert azt hiszem, titkon mégiscsak az az igazi otthon, még akkor is, ha ott csak három évet éltem.

A Francia Intézet ösztöndíja csak egy évre szól. Mi történt azután?

Sikerült pályázat útján egy újabb, két évre szóló ösztöndíjat kapnom egy francia magánalapítványtól. Ez az alapítvány, a „Les Treilles” a fiatal művészeket segíti, egyrészt anyagi támogatással, másrészt szakmai tanfolyamokkal, amelyek nyáron zajlanak, zenei táborok keretében. Én kétszer is részt vehettem ilyeneken, ami azért volt nagyon nagy megtiszteltetés, mert általában csak egyszer szoktak lehetőséget adni rá. A zenei táborok, és ez vonatkozik a magyarországiakra is, azért nagyon hasznosak, mert mód nyílik arra, hogy két hétig intenzíven dolgozzon, és más tanárokkal ismerkedjen meg az ember. Magyarországon alkalmam volt Rohmann Imrével, Kocsis

Zoltánnal és Némethy Attilával együtt dolgozni. A zenei táborok mindig egy kicsit új lendületet adnak a munkának, új irányba visznek. A kamarazene iránti érdeklődésem is egy ilyen zenei táborban, Pécsen született meg, mert sikerült olyanokkal találkoznom, akiket ez szintén vonzott. Úgy érzem, hogy a zenét az ember nemcsak magának csinálja, a zenélésben az a legszebb, ha megoszthatom valakivel. Vagy a közönséggel, vagy a zenésztársakkal.

Hol volt az első franciaországi szólóestje, és a magyar intézeti fellépést követi-e a közeljövőben újabb?

A Párizs közelében fekvő draveil-i kastélyban léptem fel először, ahova azután később újra meghívtak. A közeli tervekben szerepel egy orleans-i szereplés, és a Cziffra-alapítványtól is lehetőséget kaptam egy szólóestre. Ennek időpontja a senlis-i kápolna restaurálási munkáinak elhúzódása miatt későbbre tolódott, de most már úgy tűnik, hogy a közeljövőben sor kerülhet rá.

Hogyan zajlik egy pályázat elbírálása Franciaországban?

A Cziffra-alapítványnál ez úgy történt, hogy az alapítvány elnöke, Cziffra György özvegye és egy meghívott zsűri helyszíni meghallgatás után választotta ki, hogy kik érdemesek koncertlehetőség elnyerésére. Van, ahol nem élő meghallgatás, hanem kazetta és a hozzá mellékelt életrajz alapján döntenek.

Milyen lehetőségei vannak egy fiatal zenésznek arra, hogy ismertté váljon?

Többféle út van, de mindegyik nehezen járható. Az egyik lehetőség a versenyeken való részvétel, de úgy érzem, számomra nem ez a következő út. Egyrészt, ha az ember megnyer egy versenyt, az még nem jelenti azt, hogy utána dőlnek a koncert-meghívások, és lemezfelvételi lehetőségek, mivel kevés olyan szervező van, aki hangsúlyt fektet a háttérre, a további lehetőségek biztosítására. Másrészt tudom magamról, hogy versenykörülmények között nem mindig vagyok képes az a színvonalat nyújtani, amit szeretnék. Koncerten sokkal jobban, felszabadultab-

ban tudok játszani, és egyébként is úgy érzem, a művészetek szempontjából nem megfelelő közeg a versengés. De lehet karriert építeni másképpen is, igaz sokkal nehezebben. Például lemezeken keresztül, és én inkább ezt az utat választom, mert ezt tartom számomra alkalmasabbnak.

Egy lemez elkészítésének anyagi feltételei is vannak, nem jelent ez akadályt?

Nem könnyen, de lehet rá megoldást találni. Ez a tervezett lemez nem csak egy bemutatólemez lesz majd, hanem egy valódi, olyan repertoárral, amit szeretek, ami a legközelebb áll hozzám, vagyis amiben a tölem telhető legmagasabb színvonalat tudom nyújtani.

Mit tartalmaz ez a repertoár, kortárs, vagy inkább klasszikus zenét?

Azt hiszem, az temperamentum kérdése, hogy kihez mi áll közelebb. Én elsősorban Bach, Beethoven, Brahms darabjait szeretem játszani, és Bartókét. Ma már annyi jó zongorista létezik a világban, hogy luxus lenne olyant csinálni, amit más biztosan jobban tud. Azon a területen kell dolgozni, ahol a zenész a legjobb eredményt várhatja saját magától.

Ha nem is játszik gyakran kortárs műveket, azért gondolom, jól ismeri a kortárs zenét. Szeretném, ha erről is beszélne egy kicsit.

A kortárs zeneművek egy része sokkhatásra épül, másik részük megbotránkoztatni akar, vagy éppen minimalista, szerzője válogatja. A kortárs mű első megközelítése hatalmas munkát igényel, addig, amíg az ember kibogozza, mit is akart a zeneszerző. Én leginkább Ligeti darabjaival foglalkoztam. Az első lépés, a leolvasás, annak megértése, hogy miért pont így van, miért nem másképp. Ligeti darabjainál is nehéz volt, pedig Ligeti nagyon sok útmutatást ad a kottáiban. Pontosan, részletesen leírja, hogyan akarja. Miután megértettem, miért van úgy, ahogyan van, utána már élvezet tovább dolgozni. Ugyanakkor az a tény, hogy egy mai szerző művének eljátszásakor nincs olyan összehasonlítási alap, mint például egy Chopin-darabénál, gondoljunk például Arthur Rubinsteinre, Madeleine Lipattira vagy Martha Argerich-re, kicsit megkönnyíti az előadó helyze-

tét. Mivel nem nyomja a tudat, hogy előtte már annyian tolmácsoltak különböző gondolatokat a darabról, felszabadultabb lehet az előadása.

Az évek során szerzett tapasztalatok birtokában, mit mondana annak a fiatal művésznek, aki útnak indul a nagyvilágba?

Először is ajánlanám az útnak indulást. Nem feltétlenül Párizst, de az útnak indulást. Talán nem nélkülözhetetlen, de nagyon jót tesz, hogy az ember más közegbe kerül, mást lát, más szemszögből megközelítve. Nem könnyű, ezt tudni kell, de megéri. A sok próbatétel is gazdagít, és sok „zsákmánnyal” lehet hazatérni. Ha az ember kicsit is kinyitja a szemét, lelkiileg, szellemileg egyaránt gazdagabbá válik, és ez valamilyen szinten visszatükröződik.

Azt hiszem, ha valaki nagyon tehetséges, akár zenében, akár más területen, de nincs meg benne az az elszántság, akaraterő és áldozatkészség, ami Önben megvan, akkor nem juthat el a célok megvalósításáig.

Ez igaz, de ma már egyre több fiatal teszi meg ezt az utat, főleg a zenészek körében, mivel a zenében nincsenek nyelvi korlátok. Ezt abból ítélem meg, hogy látom barátaimat, volt iskolatársaimat, akik közül nagyon sokan hozzám hasonló úton indultak el szerencsét próbálni. Nagyon-nagyon szétszóródtunk a világban, vannak magyar zenészbartáim az Egyesült Államokban, Németországban, Hollandiában, Ausztriában.

Úgy tervezi, hogy tartósan Franciaországban marad, vagy esetleg újra útrakel egy másik országba?

Azt hiszem, a zenei karrier nem országhoz kötött. Vannak zenészek, akik nagyon ismertek saját országukban, például Franciaországban, de egyáltalán nem ismertek Magyarországon, és vannak igen kiváló magyar zenészek, akiket sajnos nem ismernek külföldön. Most úgy gondolom, hogy még hosszabb ideig Franciaországban maradok, de hogy ez a „hosszabb ideig” mennyit jelent, még nem tudom. Szeretnék egyszer Kolozsváron és Budapesten is játszani.